

2013 október Hónapló

Végel László: Turul és sirály

Egyik barátom javasolta, hogy augusztusban és szeptemberben, vagyis az idény közepén és végén őrizzek egy tengerparti lakást. Egyedüli feladatom, hogy locsoljam a kertet. Így kerültem Montenegróba, pontosabban Herceg Noviba. E-bookomba „becsomagoltam” Márai *San Gennaro vére* című regényét, Krúdy néhány könyvét és pár Babits-esszét, majd Újvidéken beültem az autóbuszba.

Első utam a kotori mediterrán piacra vezetett, amely mindig sokkal hangosabb, mint a mi közép-európai piacaink. A közép-európai kofa visszafogottan kínálja az áruját, néha kedvetlenül és mogorván. Legtöbbször érzékelteti, hogy többre érdemes. A mediterrán árus viszont a legnagyobb élvezettel kereskedik. A pultja mögött úgy érzi magát, mint a színpadon. Igazi színész! Alig várja, hogy valaki megálljon előtte, és eljátssza a szerepét. A szerep a fontos, és nem az, hogy valaki a portékájából vásároljon.

Az egyik pult mögött a fügepálinkáról folyik az eszmecsere. A halasoknál pedig arról, hogyan kell az angolnát elkészíteni. A fügepálinkától másnap fáj az ember feje, a törköly a legmegbízhatóbb montenegrói ital, magyarázza az egyik helybéli. Sajnos a turistáknak erről fogalmuk sincs, nyakra-főre fogyasztják a fügepálinkát, másnap meg jajveszékelnék. A halakról szóló viták pedig végtelenek. Az angolna a legegészségesebb halfajta, állapítják meg a halárusok, aki azt el tudja készíteni, az igazi művész. Kiderül az is, hogy a legnagyobb szakácművész címet egy bácskai magyar asszony érdemli ki. Bár húsz éve él a montenegrói tengerparton, még mindig folyékonyan beszél magyarul. A fiával menekült ide – a katonaság elől. Először Magyarországon kötött ki, de lejárt a tartózkodási idő, a pénze is fogytán volt, nem volt ereje, hogy heteken át sorban álljon az idegenrendészeti iroda előtt. Ott a kezébe nyomtak valamiféle formanyomtatványt, amit ma sem tudna kitölteni. Nemzeti emlékként őrzi otthon.

Így került Montenegróba. Először a Kotor melletti Dobrotában telepedett le, mert látta, hogy ott van katolikus templom. Sajnos elhagyatott volt, de egy idő után észrevette, hogy Kotor városában létezik aktív katolikus templom, ahol miséznek is.

Kotorban jól érzi magát, mert nagyon kedvelik a magyarokat. Van ebben a városban némi kozmopolita szellem, talán azért is, mert csak a jó ég tudja, hányféle államhatalom uralkodott itt. Befogadó város. Főleg a fia találta fel magát, ügyes horgász lett belőle. A helybeliek nem győztek csodálkozni, hogyan lehet egy vajdasági kitűnő horgász. Vajdasági, emellett magyar is! Ki látott még ilyet? A fia kezdetben éjjeliőr

volt, ő meg takarítónő, de most már mindketten a horgászatból élnek. A fiú este halászbárkájával kihajózik a tengerre, ő meg reggel árusítja a halat. Immár több vendéglős is náluk vásárolja a friss árut. Közben megtanulta elkészíteni az angolnát, a titka az, hogy magyar ízeket csempészt a főztjébe. Hívták már szállodába is, de még nem döntött véglegesen, mert ha szakácsnőnek szegődik el, akkor ki árulja a piacon a halat. A fia nősülés előtt áll, csak az a baj, hogy Kotorban nem talál magyar lányt. Látott a piacon szemrevaló magyar lányokat, de ők turisták. Jönnek és mennek. Úgy látszik, montenegrói lesz a menyje, ez bántja kissé. Pedig nem lenne rossz dolga a magyar menynek, délelőtt árulná a halat, délután otthon kipihenné a fáradalmakat. A lakáskérdés is rendeződik, az egyik közeli faluban vásároltak olcsóbb kőházat, azt tatarozzák, rövidesen beköltöznek. Nyáron kiadó szobájuk is lesz.

Szóba hozom, hogy esetleg kérelmezhetné a magyar állampolgárságot is. Hallott róla, mondja, de most már késő. Húsz évvel ezelőtt kellett volna, amikor veszélyben volt a gyerek élete. Ha akkor nem adták, akkor most már nem kell. De azért nem akarja elfelejteni a magyar nyelvet, mert nem az állampolgársági papírtól lesz magyar a magyar, mondja. Gyakran találkozik magyar turistákkal, akiknek segít, amennyit tud, sőt néhányat megtanított arra is, hogyan kell az angolnát elkészíteni. Mert tényleg az a legízesebb falat.

Kotorból utazom vissza Herceg Noviba. Nagy a forróság, locsolni kell a kertet. Elvégre azért vagyok itt. Nem megy ki a fejemből a halárus asszony, neki adok igazat, neki. Nem a papír a fontos, hanem a magyar meny. A kotori piacon nagyobb tanúságot tesz a magyar egyetértés rendszeréről, mint a divatos szónokok.

Herceg Novi legelőkelőbb szállodájának teraszán különösen felelevenedik bennem ez a gondolat, mivel ott igen sok magyar szót hallok. Kissé meg is könnyebbülök, mert végre találkozom a vidámabb Magyarországgal. Az elmúlt években ugyanis Budapestről rendszerint kedvetlenül távoztam, mert az utcákon, az autóbuszokban vagy a metrón rosszkedvű Magyarországgal találkoztam. Hová lett a bizakodó, optimista Magyarország, amelyet a kilencvenes években ismertem meg? Kiléptem a Keletiből, biztosra vettem, hogy soha többé nem találkozom a magyar traumákkal. Tévedtem. A traumák visszalopakodtak. Az egyszerű emberek a nehéz életkörülményekre panaszkodnak, a hivatalos beszédek pedig a nemzetpolitikai gondokra.

A szálloda teraszán azonban egy szót sem hallottam a nehéz életkörülményekről, de a nemzetpolitikáról sem. Az asztalon drága horvát borok (a kitűnő montenegrói Vranac, amit Danilo Kiš még Franciaországban is ízlelgetett, sokkalta olcsóbb), az asztal körül a jachtkirándulásokról, a búvárkodásról vitázó vidám magyar társaság foglalt helyet. Mint kiderült, összejárták már az egész Adriát. Hallgattam a magyar mondatokat, de gyorsan felfogtam, hogy itt bizony szóba sem kerül az a magyar szolidaritás, amelyről a kotori asszony beszélt.

Szerencsére a kis falatozóknak, az üzletláncokban találkoztam másféle magyarokkal is, akik ugyan nem beszéltek nemzetpolitikáról, nem is panaszkodtak, hanem borzasztóan kíváncsiak voltak. Többnyire autóbuszokkal érkeztek, s afelől érdeklődtek, hogyan juthatnak el Kotorba vagy Dubrovnikba. Hol lehet a legolcsóbb paradicsomot vásárolni? Melyik étteremben legolcsóbb a menü? Melyik strandon lehet használni a nyugágyat fizetség nélkül? Velük gyorsan szót értettem, töviről hegyire elmagyaráztam nekik, hogy még véletlenül se vásároljanak az igalói sétányon fűgét, mert ott öt euróért kínálják kilóját, viszont a piacon két óra után egy euróért is lehet kapni. Délelőtt bizony kettőt is elkérnek. Ők is felfedeztek egyet s más, olcsó halsütődét meg azt, hogy hol a legolcsóbb a fagy. Kicseréltük tapasztalatainkat. Eközben ismerkedtem a magyar nemzeti együttműködés rendszerével is. Azzal, hogy ennek szociális, vagy hogy Tamás Gáspár Miklós terminusával fejezzem ki

magam, osztályjellege van.

Érdekes, hogy erről nem beszélnek a szónokok.

Arról fogalmam sincs, hogyan működik a nemzeti együttműködés rendszere a felső tízezer körében, de nem kétlem, hogy működik valahogy. Például úgy, hogy két jacht találkozik, és a fedélzetről magyar zászlókkal integetnek egymásnak. Azt viszont napról napra tapasztaltam, hogyan működik az egyszerű emberek körében. Ha magyar szót hallanak, megörülnek egymásnak, és segítenek, ahogy tudnak. Ilyen a magyar nemzeti érzés, a többi vagy blabla, vagy politika, vagy pedig ráadás.

A napsütéses szeptember eleje után néhány esős nap következik. A felhők alacsonyra ereszkednek. Éjfél körül Babits Mihály irodalomtörténetét olvasgatva, a szobámból figyelem a tengert. A látványra rávetül Babits tengerképe, amelyet Homérosz Odüsszeuszának értelmezésekor képzelt el. Szerinte az emberiség vad és féktelen kalandjai a tengeren játszódtak le. Babits metafizikai tengere tehát a görög istenek baljós üzenetét küldi. A sokszínű arcát rejtegető síkságon élek, ezért mindig megdöbbsz, hogy a tenger éppen ellenkezően viselkedik, mint az én síkságom. A síkság szemérmesen rejtegeti a változatosságot, a tenger meg szemérmetlenül tobzódik a sokszínűségben, a változatosságban.

Másnap délelőtt egyóránál napsütés után újra elsötétül a táj, a szobában villanyfény mellett olvasgatom Krúdyt. 1918-ban a történelmi Magyarország megszűnése a tengert juttatja Krúdy eszébe: „A leáldozó napkoronggal merült el a végtelen tengerbe az egész történelmi Magyarország, sujtásos közjogával, eszeveszett monarkijával, sírboltszagú politikusaival”, írta. Új honfoglalásról írt, amely „nem a csodaszarvassal és a turulmadárral kezdődik”. Álldogálok a tengerrel szemben, valahol a távolban nagy vihar lehet, mert hatalmas hullámok csapdossák a partot. Magyarországra gondolok. Gondolhatott-e Krúdy 1918-ban arra, hogy egy napon újra azoknak a sírboltszagú politikusoknak emelnek a szobrokat? És hogy az imaginárius turulmadárra függesztjük figyelő tekintetünket?

Kinn a parton egy férfi mozdulatlanul álldogál a kandeláber alatt. Úgy tűnik, tanulmányozza a tenger hullámverését. Most éppen olyan, mint Babits Mihály mitikus tengere. A hullámok egyre erősebben csapdossák a sziklákat. Valahol vihar készülődik. Egy pillantást vetek az ismeretlenre, úgy tűnik, hogy az illető arcvonásai Krúdy Gyuláéra emlékeztetnek.

Áll egymagában, és a sirályokat figyeli.

Rövid sétát teszek. A tengerparti kávézó sarkában szakállas férfi ül, bámulja a tengert, és többször keresztet vet. Vagy csak a tengerrel társalog és kegyelmet kér tőle. Kék-fehér csíkos matróztrikóján két vörös betű díszileg. YU. Lehet, hogy az egykori Jugoszlávia utolsó tengerésze imádkozik.

Kapcsolódó írások:

1. **Végel László: Személyautóval Budapestre** Néhány napot Budapesten töltöttem, a PIM-ben léptem fel a Szépírók...
2. **Végel László: Nostalgia a lépcsőházban** A választások napjának kellemes nyárestéjén az egyik Duna-parti kávéházban barátok...
3. **Végel László: Európai toalett** Jót tett az utazás és a pár hónapos svájci tartózkodás....
4. **Végel László: Történetek – útközben** Még soha sem jártam Dél-Tirolban, ezért szívesen fogadtam a meghívást,...
5. **Végel László: Via Budapest** Hosszú idő után Budapestre utazom. A vonat lassan dőcög, több...

Cimkék: **Végel László**